

Zihin Alışkanlıkları Olan İnsanların Özellikleri

Düşünmeyi geliştirmeye yönelik birçok ticari programın iddialarına rağmen, alandaki çoğu uzman, tüm konu alanlarına genel olarak uygulanabilecek az sayıda düşünme becerisinin olduğu konusunda hemfikirlerdir (Wegerif, 2002). Bir şiiri analiz etmek, istatistiki verileri analiz etmekten farklıdır ve zehirli atıkların imhasıyla ilgili bir problemi çözmek, odadan odaya rahat bir geçiş oluşturmak için mobilyaları nereye koyacağını düşünüp bulmaktan çok farklıdır. Yine de, belli tutum ve inançlar, tüm bilim dallarında düşünmeyi desteklemez. Arthur Costa ve Bena Kallick (2000a), bu tutumları Zihin Alışkanlıkları olarak adlandırır ve bunlar tüm geleneksel konu alanlarına üstündür ve tüm yaşlarda eşit derecede etkili olur.

Costa, insanları iyi düşünürler yapan Zihin Alışkanlıklarını sergileyen insanların beş özelliğini tanımlar:

Eğilim

Eğilim, insanların genelde yaşamda karşılaştıkları problemler hakkında dikkatlice düşünmek isteme eğiliminde olmaları anlamına gelir. Tabii ki bazen anlık ya da içgüdüsel kararlar alabilirler, ancak genellikle iyi düşünme stratejileri kullanmak için, kullanabilecekleri kaynakların hepsini kullanmaları olasıdır.

Değer

Bu özellik eğilime benzer, ama bir düşünürün duygularıyla daha fazla ilgilidir. Eleştirel düşünmeye değer veren düşünürler, farklı alternatifleri düşünüp tartmak, kanıtların güvenilirliğini incelemek, karşıt bakış açılarını dinlemek gibi uygulamaların zahmete değer olduğuna inanırlar. Bu tür düşünmenin önemli, hatta etik ve harcanacak kaydadeğer çabaya değer olduğuna inanırlar. Örneğin, göçle ilgili bir sunu oluşturan bir beşinci sınıf öğrencisi, yöredeki göçmenlerle röportaj yaparak zaman geçirir, çünkü onların deneyimleriyle ilgili doğru şeyler söylemek ister. Düşünmeye değer veren insanlar, dikkatli düşüncelerine yardımcı olan araçlara zaman ve para yatırır. Bilgilendirici kitaplar satın alırlar ve düşüncelerine geliştiren yazılımları nasıl kullanacaklarını öğrenirler. Veriler ve uzmanlar arayıp bulmak için zaman yaratırlar. Düşünerek problem çözmeye yönelik saygılarını, günlük yaşamlarının hem büyük hem de küçük kararlarında gösterirler.

Duyarlılık

Bir düşünme stratejileri ve becerileri repertuarına sahip olmak, hatta bunları kullanmada çok başarılı olmak; kişi belli bir düşünme türünün belli bir iş için uygun olduğunu fark etmezse, çok da değerli değildir. Örneğin, bir araştırma raporu üzerinde çalışan bir öğrenci, notlarını kategorilere ayırmanın, ödevine yönelik bir plana ulaşmasına yardımcı olacağına farkına varmalıdır. İşe uygun zihinsel aracı belirlemek, verimli ve etkin düşünme için önemlidir ve bu, duyarlılık gerektirir.

Yetenek

Öğrencilerinin uygun düşünme becerilerini kullanma yetenekleri üzerinde en fazla kontrole öğretmenler sahiptir. Öğrenciler sahip oldukları düşünme becerilerini kullanmamayı seçebilirken, problemlerin gerektirdiği düşünme türlerini kullanma yeteneğine sahip olmayan birisine; eğilim, değer ve duyarlılık, miktarı ne olursa olsun, yardımcı olmayacaktır. Her yaştaki öğrenci; nesne ve fikirleri karşılaştırma ve farklılıkları bulma, bilgileri düzenlemek için kategoriler oluşturma ve başkalarını ikna etmek için mantıklı iddialar kullanma yeteneklerini geliştirebilir. Bu alan öğretmenin sorumluluğudur ve bazı öğrenciler ihtiyaç duydukları düşünme becerilerini kendi başlarına geliştirebilirken, çoğu öğrenci bu becerileri öğretim olmadan geliştirmeyecektir.

Bağlılık

Düşünme, zor bir iştir. Bazen, uzun zamandır benimsenen inanış ve uygulamaları gözden çıkarmak anlamına gelir. Bazen, bir hatayı kabul etmek ve baştan başlamak anlamına gelir. Derin ve dikkatli düşünmeye bağlılık, bir kişinin sürekli yeni beceriler ve bilgiler öğrendiği anlamına gelir. Örneğin, yeterli düzeydeki ortaokul öğrencileri matematiksel becerilerini sadece not için değil, matematikte daha iyi olmak istedikleri için de geliştirirler. Bağlılık, sadece öğrenmeyi istemek anlamına gelmez, öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekli işleri yapmak anlamına da gelir. Düşünmeye bağlılığı olan insanlar, zihinsel amaçlarını gerçekleştirmenin gerektirdiği şeyleri yapma konusunda isteklidirler.

Zihin Alışkanlıkları

Costa and Kallick, etkin düşünme için önemli olan on altı zihin alışkanlığını tanımlamışlardır. Bu alışkanlıkları olan öğrenciler, sadece derin düşünmez aynı zamanda bunu yapmayı seçerler de. Bu zihin alışkanlıkları; zekamız, kişiliğimiz ve deneyimlerimizle şekillenir ve ihtiyaç duyduğumuzda, problem çözmeye yönelik zihinsel yeteneklere ulaşmamıza yardımcı olur.

Israrcılık

Başarılı düşünürler ve öğrenciler, projeler zor olduğunda vazgeçmezler. Farklı stratejiler deneyerek ya da kendini motive etme teknikleri kullanarak, kendi tarzlarını problemlere uygularlar.

Düşünmeden Hareket Etmeyi Yönetme

İyi düşünürler temkinlidirler. Harekete geçmeden önce, olayları tekrar tekrar düşünürler. Bir plan yapar, sonuçları tahmin eder ve problemleri önceden görürler. Bir problemi çözmeye başlamadan önce onu anlamak için yeterince zaman harcarlar.

Başkalarını Kavrayış ve Empatiyle Dinleme

İyi düşünürler, iyi dinleyicilerdir. Başkalarının söyleyeceklerine karşı ilgilidirler ve onları, doğru anladıklarından emin olmak için dikkatle dinlerler. Başkalarının da onların problem çözmelerine ve kararlar almalarına yardımcı olacak fikirleri olabileceğinin farkında olarak, herkesi sonuna kadar dinleyene kadar, fikirlerini hazır tutarlar.

Esnek Düşünme

Esnek düşünürler; yeni, doğru ve önemli bir bilgiye maruz kaldıkları zaman, bu bilgi kökleşmiş inançlarıyla çelişse bile fikirlerini değiştirirler. Büyük resmi ve önemli ayrıntıları görebilirler. Çeşitli kaynaklardan bilgileri, güvenilirliklerini değerlendirirken, aynı anda sentezleyebilirler. Farklı birçok stratejiyi kullanabilirler ve belli görevleri başarmak için, gerektiğinde bun stratejileri uyarlayabilir ve değişiklikler yapabilirler.

Metabilişsellik

Metabilişsel düşünürler düşünceleri üzerinde kontrol sahibidir, çünkü nasıl düşündüklerinin farkındadırlar. Bir problemi nasıl çözeceklerini planlarlar ve bununla ne kadar iyi başa çıktıklarını izlerler. Bir projeyi bitirdikleri zaman, geriye döner ve bu deneyimden ne öğrenebileceklerini düşünürler.

Doğruluk ve Kesinlik için Çabalama

Uсталık hissi; iyi düşünme, nitelik ve doğruluğa saygı ve işleri mümkün olduğunca etkili, güzel ve açık yapma isteği için önemlidir. İyi düşünürler, çalıştıkları alanda kaliteye yönelik prevailing kriterlerin farkındadır ve kriterlere uygun çalışmalar üretmek için mümkün olduğu kadar çok çalışır.

Soru Sorma ve Problemler Ortaya Atma

Gerçek meraklılık, bir olgu ya da klişeyle cevaplanan yüzeysel bir tür merakı değil, düşünen kişinin karmaşık bir probleme ilgisini çeken merak etme türü olan derin düşünmeyi yönlendiren şeydir. Yetenekli düşünürler başkalarının mevcut durum ile tatmin oldukları problemler bulurlar ve bilgilerindeki eksikliklerin farkındadırlar.

Önceki Bilgileri Yeni Durumlara Uygulama

Etkin düşünürler; benzerliklerin farkına vararak ve bağlantılar kurarak yeni kavramları anlamalarına yardımcı olmaları için, önceden sahip oldukları deneyimler ve bilgilerini kullanırlar. 'Bu bana... zamanı hatırlatır' ya da 'Bu model çok benziyor' gibi şeyler söylerler. Fikirleri, çoğunlukla alışılmadık fikirlere yönelik yapılar oluşturmalarına yardımcı olan benzetme ve analogilerle açıklarlar.

Netlik ve Kesinlik ile Düşünme ve İletişim Kurma

Costa, düşünme ve dili bir madeni paranın iki yüzü olarak tanımlar. Belirsiz dilin belirsiz düşünmeyi yansıttığı konusunda uyarır. Öğrencilerin iyi fikirlerinin olması yeterli değildir, bu fikirleri başkalarına aktarmada da iyi olmalıdırlar ve bu, açıklama ve tanımlamaların yapı ve diline dikkat gerektirir.

Tüm Duyular Aracılığıyla Veri Toplama

Esnek bir düşünür olmanın bir parçası, doğruya ulaşmak için çeşitli metodlar kullanmaktır. İyi düşünürler, fikirlerini geliştirmek ve çevrelerindeki dünya hakkında düşünme yollarını genişletmek için; görme, duyma, tatma, dokunma ve koklamayı kullanırlar.

Yaratma, Hayal Etme ve Yenilik Getirme

Yaratıcı insanlar, olayları farklı açılardan görürler. Beklenenin sınırlarını zorlar ve risk alırlar. Ancak; yaratıcılık, uzak fikirler bulmaktan daha fazlasıdır. Kişinin kendi çalışmasına karşı eleştirel olmasını, başkalarını eleştiriye davet etmesini ve teknik uzmanlığı arılaştırmak ve daha iyi ürünler ortaya çıkarmak için sürekli çalışmayı da içerir.

Zihin Alışkanlıkları

Merak ve Korkuyla Karışık Şaşkınlık ile Yanıt Verme

İyi düşünürler, dünyada etraflarında gördükleri gizemlerden hoşlanırlar. Çözülecek problemler arar ve yapbozları kendi başlarına oluşturmaktan zevk duyarlar. Kırk yılda bir olan olayların yanısıra günlük olaylarda da şaşılacak kadar iyi ve insanı huşu içinde bırakan birşey bulurlar.

Sorumlu Riskler Alma

Adept düşünür olan insanların, comfort zonelerinin dışında hareket etmeye yönelik neredeyse kontrol edilemez bir impulseları vardır. Sorumlu risk alıcılar; deneyim ve bilgilerini, belli bir eylemin riske değer olup olmadığına dair bir his edinmek için kullanırlar. Yeni sorumlulukları istekli bir biçimde üstlenirler ve yeni oyun ve becerileri hevesli bir biçimde öğrenirler.

Mizah Bulma

Yaratıcı düşünürler, Costa'nın 'tuhaf zihin çerçevesi' olarak adlandırdığı şeye sahiptir. Çevrelerindeki dünyadaki saçma ve alaylı şeylerin farkına varırlar ve çoğunlukla günlük durumlara yönelik eşsiz bir perspektifleri vardır. Dille oynamayı severler ve orjinal analogiler ve benzetmeler yapmak onlara iyi gelir. Kendilerini çok ciddiye almazlar ve çalışmadaki eğlenceyi ortaya çıkarırlar.

Birbirine Bağlı Düşünme

21'inci yüzyılda problemler o kadar karmaşık hale geldi ki hiç kimse bunları kendi başına çözemez. Costa ve Kallick (2000a)'in açıkladığı gibi, 'Kendi başına hiç kimsenin önemli kararlar almak için gerekli olan verilere erişimi yoktur, hiçkimse tek başına bazı insanların düşünebileceği kadar çok alternatif düşünemez' (sayfa 11). Başkalarıyla başarılı bir biçimde çalışmak, öğrencilerin geribildirim vermede – hem övgü hem yapıcı eleştiri-usta olmalarını gerektirir. Grubun çabalarına kendi katkıları hakkında geribildirim istemelerini ve kabul etmelerini de gerektirir.

Sürekli Öğrenme

Daha iyi bir düşünür ve insan olmaya yönelik içsel motivasyon, yaşam boyu öğrenmenin anahtarıdır. Bu zihin alışkanlığı olan insanlar daima yeni projeler alırlar ve yeni beceriler edinirler. Bir konuya yönelik bakış açılarından emin olabilirlerken, yeni bilgiler alamayacaklarından ve fikirlerini değiştiremeyeceklerinden asla o kadar emin değillerdir. Problemleri öğrenme fırsatları olarak görürler ve yaşamları boyunca zihin alışkanlıklarını uygulamaya devam ederler.

Zihin alışkanlıklarını öğretmek, günün konusunun ötesinde öğretmek anlamına gelir. Her öğrenme etkinliğine yaklaşmanın; bağımsız, yaşam boyu öğrenmeye yönelik bir adım olduğu anlamına gelir. Öğrenciler, etkinlikleri tamamlamaya çoğunlukla ceza ve dışsal ödüller yoluyla ikna edilebilirken, bu tür dürtüler öğrenme ödevlerinde gerçek motivasyonu düşürür ve öğrenmeyi sınıf dışında sürdürme arzusunu da yok edebilir. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen tavırlar modelleyerek ve öğrenme sevgisini ödüllendiren bir sınıf kültürü oluşturarak, öğrenciler okulda öğrendikleriyle sınırlandırılmayacaklardır. Herhangi bir deneyimi, bir öğrenme deneyimi haline getirebilirler.

Referanslar

Costa, A. L. (2000a). *Components of a well -developed thinking skills program*. Seattle, WA: New Horizons. <http://www.newhorizons.org/strategies/thinking/costa2.htm>

Costa, A. L. (2000b). Habits of mind. In A. L. Costa, (Ed.), *Developing minds: A resource book for teaching thinking*, (pp. 80-83). Alexandria, VA: ASCD.

Costa, A. L.. & Kallick, B. (2000a). *Describing 16 habits of mind*. Alexandria, VA: ASCD.

Costa, A. L. & Kallick, B. (2000-2001b). *Habits of mind*. Highlands Ranch, CO: Search Models Unlimited.
<http://www.habits-of-mind.net>

Wegerif, R. (2002). *Literature review in thinking skills, technology, and learning*. Bristol, England: NESTA.
<http://www.nestafuturelab.org/research/reviews/ts01.htm>